

LES 10

SUBSTANTIVUM, I-STAMMEN

A. GRAMMATICA

I. Tot de gewone i-stammen, die in geen of slechts in een enkele naamval de i verloren hebben behoren o.a.:

a. febris (f) koorts navis (f) schip puppis (f) achtersteven securis (f) bijl sitis (f) dorst turris (f) toren, Neapolis Napels, Tiberis Tiber en alle andere namen van steden en rivieren op -is.

b. alle neutra op -e, -al en -ar: mare, zee, animal, levend wezen, dier, calcar, spoor (aan de hiel).

	Singularis	Pluralis
Nominativus	turris	turres
Genitivus	turris	turrium
Dativus	turri	turribus
Accusativus	turrim (-em)	turris (-es)
Ablativus	turri (-e)	turribus
Nominativus	mare	maria
Genitivus	maris	marium
Dativus	mari	maribus
Accusativus	mare	maria
Ablativus	mari	maribus

II. Daarnaast zijn er gemengde i-stammen, die verschillende vormen met de consonantstammen gemeen hebben; voorbeelden: *urbs*, stad en *nubes*, wolk.

	Singularis	Pluralis
Nominativus	<i>urbs</i>	<i>urbes</i>
Genitivus	<i>urbis</i>	<i>urbium</i>
Dativus	<i>urbi</i>	<i>urbibus</i>
Accusativus	<i>urbem</i>	<i>urbes</i>
Ablativus	<i>urbe</i>	<i>urbibus</i>
Nominativus	<i>nubes</i>	<i>nubes</i>
Genitivus	<i>nubis</i>	<i>nubium</i>
Dativus	<i>nubi</i>	<i>nubibus</i>
Accusativus	<i>nubem</i>	<i>nubes</i>
Ablativus	<i>nube</i>	<i>nubibus</i>

Opmerkingen:

1. Tot I behoort *vis*, *vim*, *vi* (f), geweld, kracht, dat in het meervoud *vires* kracht(en), verbogen wordt als groep II (*virium*, *viribus*, *vires*, *viribus*).
Nox, *noctium* (f) nacht, heeft in de ablativus *nocte*; daarnaast staat het tot adverbium geworden *noctu*, 's nachts.
 2. Tot de i stammen behoren ongeveer 180 woorden. De meeste er van komen in de schoollitteratuur weinig of niet voor. Om degene, die we te leren hebben, gemakkelijker te herkennen, geven we in de woordenlijsten de gen. plur. op -ium er bij. In het algemeen kan men zeggen, dat tot de gemengde i-stammen behoren:
 1. de woorden op -es en -is, die in de gen. sing. evenveel lettergrepen houden als in de nominativus (*navis*, *nubes*);
 2. de woorden op -s, met twee consonanten voorafgaande aan de i van de stam (*urbs*, *urbium*, *pons*, *pontium*, *brug*).
Het meervoud van *os*, *ossium*, been, bot is *ossa*, niet *ossia*.
 3. *Mare* en dergelijke woorden luidden oudtijds *mari* enz. De woorden op -al en -ar gingen vroeger uit op -ale, -are (uit ouder -ali, ari), en woorden als *urbs* op -is (*urbis*). Dat de i in verschillende naamvalsvormen verdween, kwam door invloed der consonantstammen. Zowel de consonantstammen als de i-stammen rekent men tot de derde declinatie.
-

Het voorvoegsel in- (of door assimilatie il-, im- enz.) maakt van een adjectief een ander adjectief, dat het tegendeel betekent van het oorspronkelijke, zoals on- in het Nederlands.

gratus	aangenaam dankbaar	ingratus	onaangenaam, ondankbaar
piger	lui	impiger	ijverig
(g)notus	bekend	ignotus	onbekend

B. VOCABULARIUM

arx, cium, f.	burcht	(h)arena	zand, strijdperk
avis, ium, f.	vogel	fabula	verhaal, fabel
classis, ium, f.	klasse, vloot	fortuna	1 lot
fons, tium, m.	bron		2 hoge positie
gens, tium, f.	geslacht, familie, volksstam	littera	3 vermogen letter
hostis, ium	vijand	litterae, arum	brief, letterkunde, wetenschap
moenia, ium pl.t.	(stads) muren	ora	zoom, kust
navis, f.	schip	circus	renbaan
mons, tium, m.	berg, gebergte	auxilium	hulp
mors, tium, f.	dood	auxilia, orum	hulptroepen
nox, ctium, f.	nacht	bracchium	arm
os, ossium, n.	been, bot	color, oris, m.	kleur
os, oris, n.	mond, gezicht	mulier, eris, f.	vrouw
piscis, ium, m.	vis	pes, edis, m.	voet, poot
pons, tium, m.	brug	vestis, ium, f.	kleed, kleding
vis, f.	geweld, kracht	albus	wit
vires	krachten	(sub)levare	1 lichter maken 2 opbeuren, optillen
appropinquare	naderen	c. abl.	3 bevrijden (van)
celebrare	1 druk bezoeken 2 verheerlijken, vieren	interdum	soms
migrare	1 verhuizen 2 verplaatsen, overbrengen	paene	bijna

C. OEFENING

1. Magnae copiae ante¹ moenia sunt.
2. In muro oppidi turres sunt.
3. Arces urbium muris altis munitae² erant.
4. Neptunus est deus marium et fluviorum.
5. Vires pueri teneri parvae erant.
6. Liberi patri obtemperanto.
7. Bello punico³ Romani multas naves longas aedificaverunt. Sine classe hostes non superabunt.
8. Apollo naves muros Athenarum vocat.
9. Fontes fluviorum in montibus altis sunt.
10. Altos montes et fluvios magnos spectavimus.
11. Fluvii ripas habent⁴, maria litora.
12. Victoria militum romanorum duci causa gaudii magni erat.
13. Romani copias multarum gentium superaverunt.
14. In mari et in fluviis multa genera piscium sunt.
15. Magister de⁵ corpore et de vita avium et piscium narrat.
16. In corporibus magnorum animalium sunt dura ossa.
17. Servi regis magnam copiam argenti ex arce in urbem portaverunt.
18. Agricolae noctu ex agris in oppidum frumentum portant; hostes enim⁶ appropinquant.
19. Nave parva incolae trans⁷ mare migrant.
20. Post castra erat mons altus, in quo⁸ milites hostium erant.
21. Atheniensibus magna classis erat.
22. Graeci cum Persis⁹ terra marique pugnauerunt. Persae multas urbes Graeciae occupaverunt. Postea Graeci copias et classes Persarum supe-

1 ante c. acc. = voor.

2 munitus = versterkt.

3 punicus = Punisch, Carthaags.

4 habent = (zij) hebben.

5 de c. abl. = over.

6 enim = immers.

7 trans c. acc. = over.

8 waarop, waarin.

9 Persa = Pers.

- raverunt.
23. Temporibus Periclis¹ Atheniensibus erat marium imperium².
 24. Incolae oppidum non turribus altis aut³ magnis viribus, sed virtute servaverunt.
 25. Poetae mare carminibus multis celebraverunt; pulchrum es, mare!
 26. Gloria populorum antiquorum in hominum ore est.
 27. Homerus carmine pulchro vitam et facta⁴ virorum antiquorum celebravit.
 28. Mitto tibi⁵ navem sine prora⁶ puppique!
 29. Ex alta turri multa oppida, latos campos, fluvium magnum, mare pulchrum spectabamus.
 30. In fluvii ripa rudera⁷ arcium antiquarum spectamus.

Leestekst (facultatief)

Viri romani erant togati⁸. Togae romanae erant laneae, plerumque albi coloris. Togam interdum Romani auro et purpura ornabant; erat vestis imperatorum! Pueri toga praetexta induti erant. Toga praetexta limbo⁹ purpureo ornata erat. Et(iam) consules togam praetextam gerebant¹⁰. Toga non erat vestis restricta¹¹, sed pannus¹² magnus et paene rotundus, quo¹³ viri romani auxilio ministrorum se¹⁴ eleganter amiciebant¹⁵; dextrum brachium liberum erat et sinistro brachio togam sublevabant.

1 temporibus Periclis = ten tijde van Pericles.

2 imperium = heerschappij.

3 aut = of.

4 facta = daden.

5 tibi = aan jou.

6 prora = voorsteven.

7 rudera = ruïnes.

8 togatus = in toga gekleed.

9 limbus = strook.

10 gerebant = zij droegen.

11 eng aansluitend, aan het. lichaam zich aanpassend.

12 pannus = lap, doek.

13 waarmee.

14 zich.

15 zich omhulden.

Toga erat longa, tunica saepe brevior¹ erat. Tunica erat lanea, alba, olim sine manicis², cum longis et purpureis clavis(n). Mulieres domi³ et in publico tunicam longam gerebant, virorum tunicae fere ad genua⁴ perveniebant⁵. Stola vestis erat mulierum; stola erat alba et longa. Mulieres honestae in publico praeter⁶ stolam palla indutae erant. Mulieres palla, ut⁷ viri toga se involvebant⁸. Puellae parvas stolas non habebant. Pueri et puellae tunicis induti erant. Viri et mulieres soleis⁹ et calceis utebantur¹⁰. Soleae plantam¹¹ defendebant¹²; calcei totum pedem tegebant¹³.

1 korter.

2 sine manicis = zonder mouwen.

3 thuis.

4 knieën.

5 reikten.

6 behalve.

7 zals.

8 wikkelden zich.

9 sandalen.

10 gebruikten.

11 voetzool.

12 beschermden.

13 bedekten.
